

Europasecura 2012

Bezpečnostní analýza na téma Afghánistán

Autoři:

Adam Koldinský

Klára Šarkovská

Petr Šarkovský

Gymnázium Dr. Randy

V6.A a V8.A

Jablonec nad Nisou, 2012

Obsah

1 Pozadí konfliktu	3
1.1 Geografická a demografická charakteristika země	3
1.2 Historie	3
1.3 Vzestup a pád komunismu	3
1.4 Zavedení islámského státu	3
1.4.1 Talibán	3
1.4.2. Islámský emirát Afghánistán	4
1.5 Teroristické útoky z 11.zář 2001	4
1.5.1 Operace Trvalá svoboda	4
1.5.2 Islámská republika Afghánistán.....	4
1.5.3 Události po parlamentních volbách	4
2 Současná situace	6
2.1 Londýnská konference	6
2.2 Rok 2010	6
2.3 Rok 2011	6
2.4 Zhoršující se publicita	7
3 Postoj zúčastněných stran	8
3.1 Vláda Islámské republiky Afghánistán.....	8
3.1.2 Prezident Hamíd Karzái.....	8
3.2 Politické hnutí Talibán.....	8
3.2.1 Muhammad Umar	8
3.3 Spojené státy americké.....	8
3.4.1 Prezident USA Barack Obama	8
3.5 EU a členské státy	8
3.5.1 Francouzský prezident Nicolas Sarkozy.....	9
3.6 NATO	9
3.6.1 ISAF.....	9
3.7 Sousední státy.....	9
3.7.1 Pákistán.....	9
3.7.2 Uzbecký prezident Islam Karimov	9
4 Možnosti dalšího vývoje	10
5 Doporučení pro EU	11
6 Zdroje	12
6.1 Knižní a tiskové publikace	12
6.2 Internetové adresy	12

1 Pozadí konfliktu

1.1 Geografická a demografická charakteristika země

Afghánistán je vnitrozemský stát s kontinentálním podnebím. Většinu území pokrývá pohoří Hindúkuš. Zbytek povrchu tvoří pouště a polopouště.

Mezi sousední státy patří Írán, Turkmenistán, Uzbekistán, Tádžikistán, Čína a Pákistán. Hlavním městem je Kábul, kde žije necelých 10% z třicetimilionové populace Afghánistánu. Obyvatelstvo je rozděleno na různorodé etnické skupiny, z nichž nejpočetnější jsou Paštunové, tvořící více jak 50% obyvatelstva, následováni Tádžiky (20%) a Uzbeky (9%). Úředními jazyky jsou perština a paštština, na území státu však nalezneme další tři desítky jazyků a dialektů. Životní úroveň obyvatel také sužuje nízká gramotnost, kdy více jak 60% obyvatelstva je negramotných.

Ekonomicky je Afghánistán velice slabá a chudá země se zaměřením na zemědělství a chov dobytka. Špatný stav hospodářství, narušený vleklou válkou, ještě zhoršilo období extrémního sucha. Největší příjem tvoří pěstování máku a následná nelegální výroba a vývoz opia a heroinu, v jejichž produkci je Afghánistán světovým lídrem. V zemi se také nacházejí ložiska mnoha kovů, například železa, zlata, lithia, uranu nebo mědi.

Téměř veškeré obyvatelstvo vyznává islámské náboženství, přičemž 80% obyvatel jsou sunnité a 19% šiité. To se také projevuje na celé afghánské společnosti a jejím životním stylu. Vše se řídí muslimskými zvyky a tradicemi, v některých oblastech stále fungují silné rodové společnosti, tradiční patriarchální společenství a kmenoví vůdci, kteří v některých případech disponují vlastní početnou bojovou silou.

1.2 Historie

Území dnešního Afghánistánu se díky své strategické poloze mezi Dálným východem a Asií v minulosti již mnohokrát stalo cílem dobyvatelů a rozpínajících se říší.

1.3 Vzestup a pád komunismu

V roce 1978 uspořádala komunistická strana převrat a zavraždila prvního afghánského prezidenta Muhammada Dáúda Chána. V zemi panovala nestabilita a socialistická strana proto požádala o pomoc SSSR. Následuje Sovětská válka v Afghánistánu, která si vyžádala více jak

milión civilních obětí. Sovětům se však nikdy nepodařilo dobýt celý Afghánistán a při neúnosném ekonomickém a politickém tlaku se z Afghánistánu v roce 1989 stáhli.

1.4 Zavedení islámského státu

Mudžáhíдовé se chopili vlády v roce 1992 a vyhlásili Islámský stát. V období etnické nevraživosti a mocenských bojů se zformovala politicko-náboženská radikální skupina Talibán.

1.4.1 Talibán

Toto hnutí vzniklo na popud studentů islámských náboženských škol (*talibán* nebo-li “studenti”) proti pokračujícím krvavým bojům eskalujícím v občanskou válku. Hnutí získalo dominantní postavení mezi Paštuny a pomohlo sjednotit početnější protivládní síly. S rostoucí zahraniční podporou od radikálních islamistů, včetně saudsko-arabského milionáře Usáma bin Ládina, dobyl Talibán Kábul v roce 1996. Pár dnů poté byla nastolena vláda Talibánu.

1.4.2 Islámský emirát Afghánistán

Do čela se staví fundamentalista Muhammad Umar a s ním se z Islámského státu stává Islámský emirát Afghánistán, státní zřízení založené na ortodoxním islámském právu *šaría*. V zemi panuje nejfanatictější forma islámu, zpřísněná o některé paštunské tradice. Muži se nesmí holit, ženy musí být na veřejnosti zcela zahalené a nesmí se samy pohybovat, pracovat nebo studovat. Sám Umar se stal vůdcem obrazoboreckého hnutí s cílem potlačit nejrůznější formy zábavy a kultury. Bylo zakázáno televizní vysílání, tanec, fotografování nebo sportovní klání. Na emirát se snáší kritika západu i okolních islámských zemí. Významnou roli sehraává vůdce teroristické organizace al-Káida Usáma bin Ládín. Je jedním z nejbližších rádčů a přátel Muhammada Umara a společně s ním vytváří z Afghánistánu baštu všech radikálních fanatiků islámu, kteří se sem začínají stahovat.

Islámský emirát Afghánistán nikdy nezískal kontrolu nad zhruba 10% území dnešního Afghánistánu, v těchto oblastech byl již od doby převzetí Kábulu u moci kmenový svaz zvaný Severní Aliance.

1.5 Teroristické útoky z 11.zář 2001

V ranních hodinách místního času nalétávají unesená letadla nejdříve do Severní a poté i Jižní věže světového obchodního centra v New Yorku. Třetí letoun zasahuje budovu Pentagonu, sídlo Ministerstva obrany USA. Čtvrté letadlo se po boji pasažérů s únosci zřítilo v Pensylvánii. K

útokům se přihlásila muslimská teroristická organizace al-Kájda. Západní svět v čele se Spojenými státy americkými obrací svou pozornost na Afghánistán, který na svém území podporuje výcvikové tábory al-Kájdy, a v jehož čele stojí vládnoucí Talibán, podporovaný vůdcem al-Kájdy, Usámou bin Ládinem.

1.5.1 Operace Trvalá svoboda

Po útoku je Usáma bin Ladin identifikován jako agresor zodpovědný za útoky a Talibán, poskytující mu útočiště, ho odmítá vydat spravedlnosti. 7. října 2001 proto USA a Velká Británie zahajují operaci Trvalá svoboda. Letecky jsou bombardovány výcvikové tábory a základny al-Kájdy a Talibánu. Poté se připojují i pozemní jednotky. Spojencem Britů a Američanů se stává opoziční Severní aliance a 13. listopadu přebírá aliance kontrolu nad Kábulem. Talibán a al-Kájda se nakonec stahují k pákistánským hranicím a do jeskynního komplexu Tora Bora. Ten je dobyt 17. listopadu. Vláda Talibánu je svržena.

1.5.2 Islámská republika Afghánistán

V prosinci 2001 je Hamíd Karzái jmenován předsedou prozatímní vlády a o rok později se stává prozatímním prezidentem Islámského státu Afghánistán. Vládu podporuje i bývalý afghánský král, ale i přesto ji někteří z kmenových vůdců nadále odmítají uznat ve snaze uchovat si vlastní moc.

V lednu 2004 je přijata nová ústava, měnící státní zřízení z Islámského státu na Islámskou republiku. V říjnu téhož roku vítězí Hamíd Karzái v řádných prezidentských volbách.

1.5.3 Události po parlamentních volbách

Na podzim roku 2005 se i přes opakované, Talibánem organizované útoky, únosy a narušování průběhu, konají parlamentní volby. Zahraniční pozorovatelé je označují za legitimní. V roce 2006 vzrůstá počet útoků ze strany Talibánu. Hlavní zbraní se stávají sebevražedné útoky, mající za následek velké ztráty na civilních životech.

O rok později přichází ofenziva vojáků ISAF (International Security Assistance Force) na východě Afghánistánu a v Kandaháru probíhá ofenziva všech sil NATO proti Talibánu. Obě akce si vyžádaly civilní oběti. Vliv al-Kájdy a Talibánu tak díky tomu roste.

V průběhu roku 2008 se zhoršují bezpečnostní podmínky pro spojenecká vojska. Stoupá počet sebevražedných atentátů a nakonec i civilních obětí zabitých silami NATO a ISAF. Úroveň násilí se od roku 2006 zvyšuje na dvojnásobek.

Talibán ničí zásobovací trasy spojenců. Ti se zásobují záložními cestami přes Rusko, Uzbekistán a Turkmenistán. V prosinci téhož roku potvrzuje Barack Obama vyslání dalších 30 000 vojáků. Na podzim je znovu zvolen ve zkrácených volbách Hamíd Karzáí.

2 Současná situace

2.1 Londýnská konference

28. ledna 2010 je zahájena konference v Londýně, účastní se jí zástupci 70 zemí světa. Všichni podporují vznik plánu o stažení jednotek, a to i v případě, že by nebylo dosaženo kompletní stability v zemi. Přesto všichni zástupci podpořili posílení jednotek ISAF.

Hlavním výsledkem konference bylo založení fondu, z něž se má v budoucnosti financovat zpětná integrace do společnosti pro Talibánce, kteří se stáhnou z bojů a svou ideologii budou prosazovat mírovým způsobem.

Zároveň si NATO dalo za cíl předat afghánským bezpečnostním jednotkám kontrolu nad prvními oblastmi ještě do konce roku.

Zúčastněné státy také uvítaly svolání tzv. Velké rady (Lója džirga), shromáždění prominentních Afghánců, kmenových vůdců a islámských duchovních, které se svolává příležitostně a má vyšší pravomoci než parlament. Na toto shromáždění byl přizván také Talibán, aby společně s ostatními vyjednával o míru.

2.2 Rok 2010

V červnu 2010 jsou v Afghánistánu nalezena ložiska mnoha kovů jako například železné rudy, zlata a především lithia. Celková hodnota podzemního bohatství je odhadována na 1 billion dolarů.

Pokračující ekonomická krize mezitím v USA vyvolává nesouhlas s vleklou a nákladnou válkou, která Američany stála již miliardy dolarů. S přibývajícími oběťmi klesá podpora války v Evropě i jinde ve světě. Situaci zhoršují uniklé informace zveřejněné kontroverzním zpravodajským serverem WikiLeaks.

Vojáci NATO se také více zaměřují na boj s ilegálním trhem s narkotiky, který tvoří hlavní přísun financí pro Talibán.

Rok 2010 hlásí nejtragičtější čísla od začátku války. V boji padlo 711 amerických vojáků a vojáku ISAF. Konflikt si také vyžádal téměř 2800 civilních obětí.

2.3 Rok 2011

1. května 2011 je po desetiletém pátrání vystopován a zabit vůdce teroristického hnutí al-Káida Usáma bin Ládín. Bezpečnost v zemi se značně zhoršuje díky reakci Talibánu na bin Ládínovu smrt.

V červnu 2011 nařídil Barack Obama postupné stažení všech amerických vojáků z Afghánistánu, které by podle předpokladů mělo proběhnout do konce roku 2014. Měsíc poté předala NATO prvních 7 oblastí do správy afghánských bezpečnostních sil.

Do prosince 2011 bylo staženo 10 000 vojenských jednotek. Statistiky, které měly za cíl zveřejnit počty vojáků a obětí války v zemi, uvedly, že se v Afghánistánu stále nachází 130 000 vojáků ze 47 zemí (z čehož 90 000 je americké příslušnosti) a že si válka vyžádala již 2 750 vojenských obětí, 10 - 30 tisíc obětí z řad povstalců a na 11 tisíc civilních obětí.

2.4 Zhoršující se publicita

Od začátku roku 2012 zmítají afgánskou vojenskou operací skandály. Na začátku ledna internetem koluje video amerických vojáků močících na mrtvé Talibánce. V únoru dochází ke střetům a nepokojům poté, co je na letecké základně v Bagramu udělen příkaz ke spálení několika set knih, včetně kopií Koránu. Tento čin si vyžádal odplatu ze strany Talibánu. Při sebevražedných útocích zahynulo 9 osob.

Pravděpodobně největší skandál za dobu konfliktu přichází v půlce března letošního roku. Americký seržant Robert Bales opustil svou základnu a vplížil se do blízké vesnice, kde postřílel 17 civilistů, z toho 9 dětí. Osobní a kariérní problémy a možná také zdravotní následky zranění mozku v Iráku eskalovaly ve vražedný útok, za který mu nyní hrozí trest smrti. Hnutí Talibán slibuje odplatu.

3 Postoj zúčastněných stran

3.1 Vláda Islámské republiky Afghánistán

Vláda v čele s prezidentem Karzáím se připravuje na převzetí pravomocí. Nadále jí však zmítá velká míra korupce. Díky trvajícím národnostním konfliktům bude vytvoření plně centralizovaného státního zřízení nadmíru složité.

3.1.2 Prezident Hamíd Karzáí

“Afghánci nechtějí využívat velkorysosti mezinárodního společenství ani o den déle, než bude absolutně nutné. Abychom ale zabránili obratu ve vývoji, budeme potřebovat vaši pomoc minimálně ještě deset let po vašem odchodu.”

3.2 Politické hnutí Talibán

Talibán se v posledních letech snaží dát světu najevo, že se zbavuje spojení s al-Kájdou. Zároveň dal koalici slib, že zajistí, aby Afghánistán nesloužil jako základna pro útoky na jakoukoliv jinou zemi, pokud se zahraniční vojska stáhnou. USA na druhou stranu vyžadují uznání a dodržování afghánské ústavy Talibánem.

3.2.1 Muhammad Umar

Vůdci Talibánu se podařil návrat na jednu z nejvlivnějších pozic v Talibánském hnutí po útěku v roce 2001. Nyní své bojovníky vyzývá: "Mudžáhedíni musí učinit všechny kroky, aby ochránili životy a majetek běžných Afghánců.”

3.3 Spojené státy americké

V USA vzrůstá odpor k dlouho vedené válce s nejistým koncem a špatně hmatatelnými výsledky. V očích obyvatelstva se válka v Afghánistánu stala novou vietnamskou válkou, kterou už dokonce překonala v délce svého trvání. I když Američané nezapomínají na útoky z 11. září, více jak desetiletý konflikt na Blízkém východě jim však přijde jako neadekvátní důsledek.

3.4.1 Prezident USA Barack Obama

“Naše mise se změní z bojové na podpůrnou. Do roku 2014 bude tento proces dokončen. A Afghánistán bude zodpovědný za svou vlastní bezpečnost,” prohlásil Barack Obama při oznámení o stažení amerických vojáků z Afghánistánu a dodal: “Mír nepřijde do země, která poznala tolik válek, bez politického usmíření. Afghánská ekonomika se musí změnit z utvořené válkou, na takovou, která dokáže fungovat v trvajícím míru.”

3.5 EU a členské státy

Evropská unie se významně podílí na vývoji celého konfliktu. Členské státy se účastní mise ISAF a hodlají pokračovat ve financování rozvoje Afghánistánu a poskytování potřebné pomoci.

3.5.1 Francouzský prezident Nicolas Sarkozy

"Francie zůstane v Afghánistánu, protože je to otázka naší vlastní bezpečnosti."

3.6 NATO

Na posledním summitu NATO v Bruselu se Severoatlantické alianci podařilo prosadit postoj, aby členské země Afghánistán neopouštěli podle svých vnitropolitických potřeb, ale podle potřeb mise. Politika NATO v Afghánistánu je dnes jasná - dovést misi do společného konce. Dodržení této politiky však závisí výhradně na postoji jednotlivých politiků. NATO dále uvedla, že hodlá Afghánistán a jeho postupný přechod ke stabilní vládě nadále materiálně i finančně podporovat, a to bez časového omezení.

3.6.1 ISAF

Od konce roku 2001 působí v zemi Mezinárodní bezpečnostní podpůrné síly, jejichž cílem je udržení bezpečnosti v oblastech, kde působí americké vojenské jednotky v rámci operace Trvalá svoboda. ISAF se rovněž podílí na šíření práva a pravomocí afghánských úřadů a na obnovu země. Mise je vedena Severoatlantickou aliancí, ale její úspěšnost podporují také OSN a Evropská unie.

3.7 Sousední státy

Navzdory tomu, že sousední státy jako Uzbekistán nebo Pákistán profitují ze spolupráce s vojsky ISAF a Američany, rádi by se vyhnuly další přítomnosti vojenských sil na jejich i sousedních území.

3.7.1 Pákistán

Během konfliktu byla většina amerických vojenských operací vedena a zásobována z Pákistánu. Pákistánské zásobovací trasy však využívá i Talibán pro svou povstaleckou činnost, a proto je role Pákistánu v tomto konfliktu velmi významná, neboť je pákistánský vliv zřejmý na obou válčících stranách.

Po zastřelení Usáma bin Ládina prudce ochladly vztahy s USA. V poslední době došlo k pokusům o znovunavázání kooperace, vztahy s koalicí jsou však nadále napjaté.

Předpokládá se, že se po stažení jednotek NATO bude pákistánský vliv šířit do okolních zemí, a to zejména do Afghánistánu.

3.7.2 Uzbecký prezident Islam Karimov

"Během posledních třiceti let už byly vynaloženy miliardy a miliardy na řešení afghánského problému. Je potřeba změnit přístup k řešení situace. Vojenské řešení se ukázalo jako marné."

4 Možnosti dalšího vývoje

Další směr vývoje situace v Afghánistánu určí až události po skončení roku 2014, kdy bude dokončen proces stahování zahraničních vojsk. Mezinárodní financování vnitrostátního rozvoje Afghánistánu by však mělo pokračovat i nadále.

Do hry také může výrazně zasáhnout snaha zahraničních investorů o těžbu objevených ložisek, především lithia a železné rudy. V uniklých dokumentech na serveru WikiLeaks tvrdí agenti CIA, že s objevem nerostného potenciálu výrazně stoupl zájem Číny o tamější situaci, což potvrzuje angažování Šanghajské organizace spolupráce.

Nejobávanější scénář je však stále stejný: po odchodu zahraničních vojsk nebudou místní bezpečnostní složky na situaci stačit a Talibán se opět ujme moci. V tomto případě by tak bylo učiněno pravděpodobně násilnou formou a z Afghánistánu by se opět stalo útočiště pro radikály a možná základna pro další útoky proti západním zemím. Talibán dál zůstává nepřevídatelný. K mírovým rozhovorům vedeným Saudskou Arábií svolil, ale odmítá se pouštět do rozsáhlejších jednání, dokud zahraniční vojska definitivně neopustí zemi. Mezitím dál pokračují odplaty za pálení náboženských knih nebo útoky na civilisty.

Ať už se do čela Afghánistánu postaví vláda podporovaná zahraničím nebo Talibán, v obou případech se nastolený režim bude potýkat s trvalou decentralizací moci. Nejasné hranice mezi jednotlivými národnostními nebo etnickými skupinami neumožňují vytvoření federativního uskupení, které by se zdálo nejschůdnějším řešením v bezvýchodné situaci. Rozkoly mezi etniky a různými skupinami obyvatelstva se navíc prohlubují kvůli pokračující tíživé politické situaci, která zaktivovala menšinové skupiny proti dominantním pašunům.

5 Doporučení pro EU

Z nedosažené stability na území Afghánistánu vyplývá, že vojenské řešení konfliktu nemá předpokládaný výsledek. Evropská unie by se tedy měla více zaměřit na jiné formy pomoci a dosáhnout klidu v zemi. Zmíněné odvolávání vojenských sil je dobrou vidinou pro civilní obyvatelstvo. Doporučujeme však zachování výcvikových a bezpečnostních složek, které by měly za úkol zvýšit úroveň afghánské policejní a vojenské síly a tím přispět ke stabilitě situace. Hlavní snahu by měla EU vyvinout zejména ve financování školství s cílem zvýšení míry gramotnosti. Skrze školství lze postupně budovat národní povědomí o podstatě konfliktu či obecně propagovat vidinu jednotného státu. Samozřejmě je nutné podporovat i jiné rozvojové projekty, mezi které se řadí např. rozvoj zdravotnictví, obnova infrastruktury nebo vytváření nových pracovních možností, čímž by se zvýšily možnosti obživy pro afghánské obyvatelstvo.

Snížení vlivu Talibánu je rovněž nutností. K tomu by mohl dopomoci boj proti pěstování návykových látek, které z velké části tuto protivládních organizací financují, a zároveň by došlo k omezení vlivu produkce drog na celkovou ekonomiku země. Doporučujeme, aby členské státy zapojily své protidrogové úřady a vyhlásily program na likvidaci pěstíren návykových látek. Tím by zamezily přísunu financí protivládním a ilegálním organizacím a pomohly tak i v boji s šířením návykových látek.

Hlavním bodem při odsunu vojenských jednotek z Afghánistánu dál zůstává zajištění bezpečnosti tuzemskou vojenskou a policejní sílou, aby nedošlo ihned po odchodu vojsk k násilnému převratu v zemi.

Rovněž by EU měla bedlivě sledovat celou situaci v sousedním Pákistánu, kam se část bojů proti Talibánu přesunula, a vyslat humanitární pomoc v případě, že by konflikt příliš ohrožoval civilní obyvatelstvo.

6 Zdroje

6.1 Knižní a tiskové publikace

Afghánistán deset let poté – Slavomír Horák

6.2 Internetové adresy

<http://www.obcinst.cz/cs/PROTIPOVSTALECKY-BOJ-V-IRAKU-A-AFGHANISTANU-rozhovor-s-Johnem-Naglem-c1365/>

<http://www.insightonconflict.org/conflicts/afghanistan/conflict-profile/?gclid=COjAl4Sbxq8CFUUX3wod1VVybw>
<http://rusko-afghanistan.blogspot.com/>

http://zpravy.idnes.cz/nato-jedna-o-afghanistanu-0hv-/zpr_nato.aspx?c=A120418_064610_zpr_nato_inc

<http://blog.aktualne.centrum.cz/blogy/lubomir-zaoralek.php?itemid=12616>

<http://zpravy.ihned.cz/svet-evropa/c1-40649550-vojaci-v-afghanistanu-problem-kvuli-kteremu-padla-nizozemska-vlada>

<http://www.natoaktual.cz/problemy-afghanistanu-drogy-korupce-kriminalita-a-apatie-pm4->

[/na_media.aspx?c=A080623_170715_na_media_m02](http://na_media.aspx?c=A080623_170715_na_media_m02)

<http://www.ohchr.org/EN/Countries/AsiaRegion/Pages/AFSummary0809.aspx>

<http://fsss.in/agni-volume/3rd/current-situation-in-afghanistan.pdf>

http://www.bbc.co.uk/news/special_reports/taliban_conflict/

http://zpravy.idnes.cz/afghanci-a-ameriane-budou-partneri-duv-/zpr_nato.aspx?c=A120424_112440_zpr_nato_inc

http://www.brookings.edu/opinions/2010/0520_afghanistan_riedel.aspx

<http://csis.org/publication/transition-afghanistan-pakistan-war-how-does-war-end>